

Με Υπεύθυνη Τουριστική Συνείδηση προς την Αειφόρο Ανάπτυξη

**ΧΡΙΣΤΙΝΑ ΠΑΠΑΖΗΣΗ¹, ΜΑΡΙΑΝΝΑ ΧΑΤΖΗΜΙΧΑΗΛ²,
ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΟΥΣΟΥΛΑΣ³, ΣΟΦΙΑ ΚΑΙΝΟΥΡΓΙΟΥ⁴**

¹Υπεύθυνη Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Δ/νσης Δ.Ε. Β' Αθήνας,
e-mail: cpapazi@yahoo.com

²Υπεύθυνη Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Δ/νσης Π.Ε. Β' Αθήνας,
e-mail: gamx@otenet.gr

³Υπεύθυνος Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Δ/νσης Δ.Ε. Β' Αθήνας,
e-mail: georkous@sch.gr

⁴Υπεύθυνη Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Δ/νσης Π.Ε. Β' Αθήνας,
e-mail: sofikain@freemail.gr

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα ανακοίνωση επιδιώκει να δείξει την αναγκαιότητα σύνδεσης της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης με τον Τουρισμό μέσα από τις συνιστώσες της Αειφόρου Ανάπτυξης- που είναι το περιβάλλον, η οικονομία και η κοινωνία-, αφού ο τουρισμός μπορεί να αποτελέσει μία γέφυρα μεταξύ οικονομικής ανάπτυξης και προστασίας του περιβάλλοντος. Τουρισμός και Περιβάλλον (κοινωνικό, πολιτισμικό, φυσικό και δομημένο) είναι αλληλένδετα και αλληλεξαρτώμενα και μπορούν μαζί να παρέχουν μια αειφόρο οικονομική βάση. Εξ άλλου οι προϋποθέσεις για την επίτευξη της Αειφόρου Ανάπτυξης είναι: η Εκπαίδευση-Παιδεία, οι αποτελεσματικοί Θεσμοί, η κατάλληλη Τεχνολογία, η υπεύθυνη Επιστήμη.

Ο καθένας από εμάς έχει συμμετοχή τόσο στις τωρινές συνθήκες, όσο και τη μελλοντική διαχείριση του περιβάλλοντος (κοινωνικού, πολιτιστικού, φυσικού και δομημένου). Η διαμόρφωση του Ενεργού και Υπεύθυνου πολίτη με αξιακό προσανατολισμό στην ποιότητα της ζωής, την προστασία του περιβάλλοντος και την αειφόρο ανάπτυξη τίθεται επιτακτικά ως αξία στις σύγχρονες κοινωνίες (Διάσκεψη της Θεσσαλονίκης-UNESCO, 1997). Η καλλιέργεια Αειφόρου Τουριστικής Συνείδησης, δηλαδή η οικολογική και υπεύθυνη κοινωνική συμπεριφορά, τόσο από τη μεριά του επισκέπτη-τουρίστα όσο και από τη μεριά της κοινωνίας υποδοχής τουριστών, μπορεί να αποτελέσει μέσο για τη διαμόρφωση του υπεύθυνου και ενεργού πολίτη.

Στο πλαίσιο αυτό προτείνουμε ένα οργανωμένο σχέδιο εργασίας, που μπορεί να αποτελέσει το βασικό σχέδιο Προγράμματος Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, που στοχεύει στην ανάπτυξη Αειφόρου Τουριστικής Συνείδησης.

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ: αειφόρος ανάπτυξη, αειφόρος τουριστική συνείδηση, συστημική σκέψη, εναλλακτικός τουρισμός, οικοτουριστικός χάρτης

ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

Πώς συνδέεται η ΕΠΑ με τον Αειφόρο Τουρισμό;

Η Εκπαίδευση για το Περιβάλλον και την Αειφορία έχει ως βασικό σκοπό να διαμορφώσει τον Υπεύθυνο και Ενεργό Πολίτη, δηλαδή εκείνον τον πολίτη που αναπτύσσει κοινωνική υπευθυνότητα, κριτική σκέψη και θεώρηση της πληροφορίας για τη λήψη αποφάσεων και εφαρμογή αειφόρων πρακτικών μέσα από την ολιστική αντιμετώπιση του κόσμου και την αναζήτηση εναλλακτικών λύσεων (Tilbury and

Cook, 2005), καθώς και συμμετοχικές δράσεις καταρχήν στη δική του τοπική κοινωνία και κατ' επέκταση στην κοινωνία των πολιτών παγκόσμια και καθολικά. Για το λόγο αυτό η ΕΠΑ θα πρέπει να αποτελεί μια δια βίου διαδικασία, που να μπορεί να οδηγήσει σε αλλαγή στάσεων και συμπεριφορών των πολιτών απέναντι στο περιβάλλον-κοινωνικό, πολιτιστικό, φυσικό, δομημένο- με σκοπό τη βελτίωση της ποιότητας της ζωής, την οικολογική ισορροπία και την αειφορική ανάπτυξη.

Είναι αναγκαίο λοιπόν οι στόχοι και οι αξίες της ΕΠΑ να διαπερνούν τη φιλοσοφία, τις αξίες και την πρακτική του σύγχρονου Σχολείου. Με τη συνεργασία Σχολείου και κοινωνίας μπορούμε να ελπίζουμε σε αλλαγές του τρόπου σκέψης και ζωής σε ατομικό, οικογενειακό και κοινωνικό επίπεδο (UNESCO, 1997). Η Εκπαίδευση πρέπει να αποτελεί ένα αναπόσπαστο τμήμα των πρωτοβουλιών των τοπικών Ημερησίων Διατάξεων για τον 21^ο αιώνα (Local Agenda 21). Κάτι τέτοιο χρειάζεται να υποστηριχτεί ευρύτερα από το την τοπική κοινωνία, το εκπαιδευτικό σύστημα αλλά και τη σχολική κοινότητα, όπως από τους εκπαιδευτικούς, τα σχολικά εγχειρίδια, το αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών, την εκπόνηση περιβαλλοντικών σχολικών προγραμμάτων και δράσεων (Agenda 21, Διακήρυξη Θεσσαλονίκης, 1997).

Στο πλαίσιο των Προγραμμάτων Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης που υλοποιούνται στα σχολεία μέσα από την ανάπτυξη οργανωμένων σχεδίων εργασίας, που περιλαμβάνουν και επισκέψεις μελέτης (επίσκεψη πεδίου) μονοήμερες ή πολυήμερες, δίνεται η δυνατότητα στους μαθητές μέσα από τη βιωματική προσέγγιση να συνδέσουν το φυσικό περιβάλλον με το ανθρωπογενές, τα περιβαλλοντικά και κοινωνικά προβλήματα κυρίως στον τόπο τους (Χατζημιχαήλ κ.α. 2005), αλλά και σε άλλες μακρινότερες περιοχές. Έτσι συνδυάζουν τη μάθηση με την αναψυχή, παρατηρούν, ερευνούν, καταγράφουν, έρχονται σε επαφή με προβλήματα, αναζητούν και προτείνουν λύσεις. Διερευνούν επομένως τις δομές της κοινωνικής ζωής καθώς και τις μορφές και τους τύπους των σχέσεων, που αναπτύσσει η κοινωνία με το φυσικό περιβάλλον (Φλογαίτη, 2006). Η παραπάνω διαδικασία στο σύνολό της υιοθετεί την ολιστική, συστημική, διεπιστημονική και διαθεματική προσέγγιση, που βασίζεται στις αρχές της παιδοκεντρικότητας, της ενεργού μάθησης, της διερεύνησης και της συλλογικής δράσης (Ματσαγγούρας, 2003).

Ταυτόχρονα οι μαθητές αποτελούν τουρίστες της περιοχής που επισκέπτονται και προ-καλούνται έμπρακτα να επιδείξουν την αειφόρο τους στάση! Έτσι τα Προγράμματα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης και οι επισκέψεις μελέτης που τα πλαισιώνουν, μπορούν να συμβάλλουν στην καλλιέργεια και την ανάπτυξη αειφόρου τουριστικής συνείδησης, αλλά και να αποτελέσουν μεθοδολογικά εργαλείο αξιολόγησης της επίτευξης του παραπάνω στόχου.

Ο Τουρισμός, είναι ένας αναπτυσσόμενος τομέας της οικονομίας σε παγκόσμιο επίπεδο και έχει κοινωνικές, περιβαλλοντικές και πολιτισμικές διαστάσεις.

Αειφόρος Τουρισμός είναι ένας όρος που χρησιμοποιείται για να περιγράψει όλες εκείνες τις περιβαλλοντικές πρακτικές στον τομέα του τουρισμού, που σχετίζονται με:

- τη διαχείριση των φυσικών πόρων,
- τη χρήση νερού και ενέργειας,
- τις ήπιες μεταφορές,
- τη διαχείριση των απορριμμάτων,
- τη διατήρηση της βιοποικιλότητας και της άγριας ζωής,
- την προσβασιμότητα ατόμων με ειδικές ανάγκες,

- τη βελτίωση, προώθηση και διάθεση τοπικών αγροτικών και βιοτεχνικών προϊόντων, την απασχόληση εκπαιδευμένου προσωπικού με τις αρχές της αειφόρου ανάπτυξης προερχόμενου από την τοπική κοινωνία,
- την ανάδειξη και αξιοποίηση της αρχιτεκτονικής, πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς,
- την αναβίωση παραδοσιακών τρόπων χρήσης φυσικών πόρων, όπως π.χ. νερόμυλοι, βιοκαλλιέργειες,
- την διατήρηση και προβολή του παραδοσιακού τοπικού πολιτισμού,
- την κοινωνική υπευθυνότητα και την επιχειρηματική αποτελεσματικότητα (μείωση του κόστους λειτουργίας και αύξηση των εισοδημάτων τους).

Επομένως περιλαμβάνει όλες εκείνες τις δράσεις που αφορούν στη μείωση των επιπτώσεων στο περιβάλλον και δεν χρησιμοποιούν το περιβάλλον ή τη φύση ως ένα εμπορικό εργαλείο (UNSD, 2002).

Είναι λοιπόν φανερό ότι η μορφή τουρισμού που μπορεί να συμβάλλει στη μείωση της φτώχειας στις αναπτυσσόμενες και στις φτωχότερες χώρες στον κόσμο, αλλά και να δει τον τουρισμό ως τη γέφυρα κατανόησης και αποδοχής διαφορετικών πολιτισμών, είναι αυτή που στοχεύει στην Αειφόρο Ανάπτυξη. Ο Αειφόρος Τουρισμός είναι μια οικονομική δραστηριότητα, που συναντά τις ανάγκες των τουριστών και αυτές των περιοχών τουριστικής υποδοχής, ενώ ταυτόχρονα προστατεύει το περιβάλλον και βελτιώνει το επίπεδο κοινωνικής και οικονομικής ευημερίας του τοπικού πληθυσμού παρέχοντας ευκαιρίες και διασφαλίζοντας το μέλλον (Hicks and Holden, 2001).

Ο οικοτουρισμός, ο αγροτουρισμός, ο πολιτιστικός, ο επιστημονικός, ο αθλητικός, ο θρησκευτικός τουρισμός είναι εναλλακτικές μορφές τουρισμού, οι οποίες μπορούν να έχουν μεγάλη σημασία στην κοινωνική, οικονομική, περιβαλλοντική και πολιτισμική ανάπτυξη μιας περιοχής, μιας χώρας και τελικά ολόκληρου του πλανήτη.

Τι είναι Αειφόρος Τουριστική Συνείδηση;

Η σύνδεση της Εκπαίδευσης για το Περιβάλλον και την Αειφορία με τον Αειφόρο Τουρισμό είναι σημαντική, αφού συμβάλλει μέσα από προγράμματα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, δίκτυα και δράσεις σε συνεργασία με τοπικούς και κοινωνικούς φορείς, στην καλλιέργεια αειφόρου τουριστικής συνείδησης στην κοινωνία των πολιτών.

Αυτό το είδος Τουρισμού αναπτύσσει δράσεις που οδηγούν στον περιορισμό των επιπτώσεων στο περιβάλλον καθώς και στη βελτίωση του επιπέδου της κοινωνικής και οικονομικής ευημερίας του τοπικού πληθυσμού στις αγροτικές και αστικές περιοχές παρέχοντας ευκαιρίες και διασφαλίζοντας ένα βιώσιμο μέλλον.

Ως τουρίστες-καταναλωτές, αλλά και ως επενδυτές ή ως κάτοικοι μιας κοινωνίας υποδοχής τουριστών, εν τέλει είμαστε εμείς που μπορούμε να κάνουμε τη διαφορά επιλέγοντας εκείνη τη μορφή τουρισμού, που ενδιαφέρεται για τον άνθρωπο και το περιβάλλον. Για να κάνουμε όμως εμείς τη διαφορά, χρειαζόμαστε καλλιέργεια τουριστικής συνείδησης μέσα από την Εκπαίδευση για το Περιβάλλον και την Αειφορία, που να αρχίζει από την Πρωτοβάθμια και τη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση και να συνεχίζεται με τη δια βίου εκπαίδευση και αγωγή των ενηλίκων (Παπαζήση, Χ. και Παπαζήση Ε., 2007).

Η ανάπτυξη αειφόρου τουριστικής συνείδησης έχει να κάνει με την ελαχιστοποίηση των επιπτώσεων, την καλλιέργεια περιβαλλοντικής και πολιτιστικής ευαισθητοποίησης και σεβασμού, την παροχή θετικών εμπειριών τόσο από τη μεριά των τουριστών όσο και από τη μεριά των φιλοξενούντων, την παροχή άμεσων

οικονομικών οφελών για τη διατήρηση του περιβάλλοντος και τη βελτίωση της τοπικής κοινωνίας.

ΠΡΑΚΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

Εισαγωγή

Στο μέρος αυτό παραθέτουμε πρόταση υλοποίησης Προγράμματος Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, βασισμένο στο διδακτικό μοντέλο της συστημικής προσέγγισης.

Η συστημική σκέψη είναι ένας τρόπος να προσεγγίζουμε το όλο. Να αντιλαμβανόμαστε περισσότερο σχέσεις παρά στοιχεία, περισσότερο σχήματα αλλαγής και εξέλιξης παρά καταστάσεις στασιμότητας (Φλογαΐτη, 2006).

Τα ζητήματα της αειφορίας είναι ιδιαίτερα πολύπλοκα και σύνθετα τόσο ως προς την κατανόηση των αιτίων που τα δημιουργούν, όσο και ως προς τις λύσεις. Για το χειρισμό των ζητημάτων αυτών η ανάπτυξη της συστημικής σκέψης είναι αναγκαία, αφού πρέπει να κατανοηθούν οι διαδραστικές σχέσεις που τα δημιουργούν και να συγκεραστεί η ικανοποίηση κοινωνικών αναγκών και επιθυμιών με την οικολογική βιωσιμότητα (Φλογαΐτη, 2006).

Σύμφωνα με τη Σχίζα (2008) η συστημική προσέγγιση έχει ως κεντρικό παιδαγωγικό στόχο τον ενεργό πολίτη, στηρίζεται στις αρχές της «εγγύτητας του θέματος», της «αυτενέργειας» της «εποπτείας», εκτυλίσσεται περνώντας μέσα από τέσσερις διδακτικές φάσεις που έχουν συνοχή και έχει ως παιδαγωγικό ερευνητικό εργαλείο τα τεχνήματα (χαρτόνια εργασίας).

Η μέθοδος αυτή επιτρέπει την ανάπτυξη και ωρίμανση του διαλογικού αναστοχασμού και υιοθετεί διαλογικού- συνεργατικού τύπου γνωστικές διαδικασίες. Με το μοντέλο αυτό δίνεται προτεραιότητα στις επιλογές, στις αποφάσεις και στις προσδοκίες των μαθητών και όχι στις συμπεριφορές τους. Η ανάπτυξη και η καλλιέργεια της σκέψης γίνεται από τους ίδιους τους μαθητές χρησιμοποιώντας νοητικά εργαλεία με τα οποία φτιάχνουν εκπαιδευτικά υλικά (χαρτόνια εργασίας) για το θέμα που πραγματεύονται και τα οποία συνεξελίσσονται με τη σκέψη τους. Τα τεχνήματα-εποπτείες αξιοποιούνται από τους μαθητές και μετασχηματίζονται.

Η σημασία των τεχνημάτων είναι πολλαπλή:

- δίνουν υπόσταση στην ομάδα και ταυτόχρονα υποδηλώνουν την παρουσία των μαθητών που τη συγκροτούν,
- αποτελούν συνεργατικό δημιούργημα,
- αποτυπώνουν το παρατηρούμενο όπως το αντιλαμβάνονται οι μαθητές,
- εξελίσσονται σε επαναδρομική σχέση με τη σκέψη του και
- μπορούν να αξιοποιηθούν ως εργαλείο αξιολόγησης και σκέψης των μαθητών από τον εκπαιδευτικό αλλά και από τους ίδιους.

Το θέμα δε χωρίζεται σε υποθέματα. Η εργασία γίνεται σε μικρές ομάδες και στην ολομέλεια. Οι ολιγομελείς ομάδες διαπραγματεύονται το ίδιο αντικείμενο ανταλλάσσοντας σκέψεις, απόψεις και συναισθήματα για τη δημιουργία του εποπτικού υλικού (χαρτόνια εργασίας). Τα μέλη των ομάδων συζητούν μεταξύ τους αναστοχάζονται, προβληματίζονται και παρουσιάζουν στην ολομέλεια το «εποπτικό τους υλικό».

Ο αναστοχασμός, ο διάλογος, η συνεργασία, η συνομιλία δημιουργούν ουσιαστικές σχέσεις μεταξύ των μελών των ομάδων και προάγουν τη βασική αρχή της ανθρώπινης συνύπαρξης, την αλληλεγγύη. (Σχίζα, 2004 και 2006).

Μελέτη περίπτωσης με θέμα:

«Εναλλακτικός τουρισμός του τόπου μας – Σχεδιασμός οικοτουριστικού χάρτη»

Ο εναλλακτικός τουρισμός είναι μία ήπια μορφή τουριστικής ανάπτυξης, που εστιάζεται στην προστασία του φυσικού και δομημένου περιβάλλοντος, στο σεβασμό του πολιτισμού στον τόπο τουριστικού προορισμού, αλλά και στην ικανοποίηση αναγκών του ντόπιου πληθυσμού υποστηρίζοντας μ' αυτό τον τρόπο της αρχές της αειφορίας.

Ο οικοτουρισμός αποτελεί μια ειδική κατηγορία εναλλακτικού τουρισμού. Βασίζεται στη φύση και στο περιβάλλον και σε περιοχές με σχετικά ανόθευτα στοιχεία φυσικής και πολιτισμικής κληρονομιάς, όπου τα κίνητρα των τουριστών είναι η παρατήρηση, η κατανόηση και η εκτίμηση του περιβάλλοντος. Ενισχύει την πολιτιστική ταυτότητα, προϋποθέτει την ενεργό συμμετοχή της τοπικής κοινωνίας, συμβάλλει στην κοινωνική, οικονομική και πολιτιστική ανάπτυξη της περιοχής. Απαιτεί περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση και συμπεριφορά όλων των εμπλεκομένων..

Στόχοι

Οι μαθητές επιδιώκεται:

- να γνωρίσουν τον εναλλακτικό τουρισμό και τις περιοχές που προσφέρονται για τέτοιου τύπου τουριστική ανάπτυξη (οικοτουρισμός, αγροτουρισμός, πολιτιστικός τουρισμός) και να κατανοήσουν τη σημασία του, δηλαδή να προσανατολιστούν στην ανάπτυξη Αειφόρου Τουριστικής Συνείδησης,
- να συνειδητοποιήσουν ότι η ποιότητα του περιβάλλοντος (φυσικού, δομημένου, πολιτισμικού) παίζει σημαντικό ρόλο στην αειφόρο ανάπτυξη μιας περιοχής,
- να εποπτικοποιήσουν το προς μελέτη θέμα,
- να προσδιορίσουν τους θεσμικούς φορείς που αποτελούν τους δυναμικούς συνδέσμους μεταξύ των κρατικών μηχανισμών και της τοπικής κοινωνίας,
- να διατυπώσουν προτάσεις και να σχεδιάσουν δράσεις- παρεμβάσεις για την ανάπτυξη του τουρισμού στον τόπο τους,
- να λειτουργούν με βάση τις παιδαγωγικές αρχές της αυτενέργειας και της ομαδοσυνεργατικής μάθησης,
- να αποκτήσουν στάσεις και συμπεριφορές «ενεργού πολίτη», του ανθρώπου δηλαδή που ερμηνεύει την καθημερινότητα στο πλαίσιο της πολιτικοοικονομικής κατάστασης και επιλέγει συνεργασίες με τους άλλους.

Εδώ ακολουθεί σύντομη παρουσίαση του θέματος σε τέσσερις φάσεις με το μοντέλο της συστημικής προσέγγισης (Σχίζα., 2008), με την ανάπτυξη των τεχνημάτων-χαρτονιών εργασίας, ως εργαλείο για την ομαδοκεντρική μάθηση (Σχίζα και Φλογαίτη, 2005).

Τεχνήματα -Χαρτόνια εργασίας

1. Εγώ και ο τόπος μου, ως τουριστικός προορισμός.

Οι μαθητές με την παιδαγωγική τεχνική του καταιγισμού ιδεών (brainstorming) ανακαλούν εμπειρίες, βιώματα, σκέψεις και γνώσεις για τον τόπο τους και τον τουρισμό και αποτυπώνουν τα ίχνη των σκέψεών τους και των συναισθημάτων τους πάνω στο χαρτί, δημιουργώντας τις δικές τους εποπτείες.

Ο εκπαιδευτικός βοηθάει τους μαθητές να δημιουργούν σταδιακά τα τεχνήματα με κατάλληλες ερωτήσεις, με εικόνες, με παιχνίδια ρόλων.

- σχεδιάζουμε το σκαρίφημα του τόπου μας και τοποθετούμε τα πιο ενδιαφέροντα στοιχεία της περιοχής,
- απεικονίζουμε την προσωπική μας σχέση και των μελών της οικογένειάς μας που συνδέονται με αυτή την τουριστική περιοχή,
- αποτυπώνουμε τα συναισθήματά μας που μας προκαλεί η παρουσία των τουριστών,
- συζητούμε για τη σημασία που έχει αυτή η τουριστική περιοχή για μας και τους δικούς μας.

Στόχος του τεχνήματος είναι οι μαθητές να μιλήσουν για τον τουρισμό όχι θεωρητικά αλλά καταθέτοντας τις προσωπικές τους εμπειρίες αξιοποιώντας την πρώτη αρχή της μάθησης «την εγγύτητα του θέματος» στη ζωή.

2. Ο τουρισμός και η πόλη μας

Οι μαθητές στο τέχνημα αυτό εντάσσουν τον τουρισμό στο πλαίσιο του δομημένου και του φυσικού περιβάλλοντος της πόλης τους (κτήρια, δρόμοι, πάρκα, αρχαιολογικοί χώροι, μνημεία) και των λειτουργιών της

Ζητούμε από τους μαθητές να δουν την πόλη τους από ψηλά και να τοποθετήσουν τον εαυτό τους μέσα σ' αυτή.

Συζητούμε για τη σημασία που έχει ο τουρισμός για την πόλη, τη σχέση πόλης – πολιτισμού και τουρισμού και τις συνέπειές της.

Σχεδιάζουμε το σκαρίφημα της πόλης μας και αποτυπώνουμε συμβολικά τις απαντήσεις των ερωτημάτων:

- πότε και γιατί επισκέπτονται οι τουρίστες την πόλη μα;
- με ποιες λειτουργίες ή δυσλειτουργίες της πόλης συνδέονται οι επισκέψεις;
- ποιες αναπτυξιακές υποδομές είναι απαραίτητες;
- ποια περιβαλλοντικά προβλήματα δημιουργούνται;
- πώς μεγαλώνει η πόλη;
- ποια σχέση αναπτύσσει η πόλη και οι πολίτες λόγω τουριστικής ανάπτυξης;

Στόχος του τεχνήματος είναι οι μαθητές να αντιληφθούν και να αποτυπώσουν την πόλη τους ως ένα κανονιστικό πλαίσιο όπου διαμορφώνονται οι πολίτες, οι ιδέες, οι αντιλήψεις, τα πρότυπα και οι αξίες (Σχίζα, 2008).

Στη φάση αυτή προετοιμάζουμε την παιδαγωγική τεχνική της «μελέτης πεδίου». Επιλέγουμε την περιοχή της πόλης μας που έχει τουριστικό ενδιαφέρον (αρχαιολογικό χώρο, μνημείο της φύσης, το ιστορικό κέντρο, εθνικό δρυμό, υγροβιότοπο) και ετοιμάζουμε δραστηριότητες, φύλλα εργασίας, ερωτηματολόγιο.

3. Οι θεσμικοί συνομιλητές της τουριστικής ανάπτυξης του τόπου

Στο τέχνημα αυτό οι μαθητές εποπτικοποιούν ό,τι δεν μπορούν να δουν με τα μάτια τους. Οργανώνουν τη σκέψη τους από το πραγματικό και συγκεκριμένο στο συμβολικό και αφηρημένο.

Δημιουργούμε το χάρτη των θεσμικών φορέων που συμβάλλουν στην τουριστική ανάπτυξη ενός τόπου και στην προστασία του περιβάλλοντος Υπουργείο Τουριστικής ανάπτυξης, Υπουργείο Εσωτερικών και Δημόσιας Διοίκησης, Υπουργείο Γεωργίας, Υπουργείο Π.Ε.Χ.Ω.Δ.Ε, Υπουργείο Δημόσιας Τάξης, Οργανισμοί Αυτοδιοίκησης, Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις, Γραφεία Τουρισμού, Τουριστική Αστυνομία, Υπουργείο Οικονομίας, Ευρωπαϊκή Ένωση

Οργανώνουμε συναντήσεις με τους εκπρόσωπους των φορέων και αποτυπώνουμε ερωτήματα, για να μάθουμε «Πώς» αποφασίζουν, «Ποια σχέδια» καταστρώνουν, με «Ποια» στρατηγική σκοπεύουν να αντιμετωπίσουν τα ζητήματα:

- τουριστικής ανάπτυξης,

- περιβαλλοντικών προβλημάτων και επιπτώσεων (άναρχη δόμηση, υποβάθμιση φυσικού περιβάλλοντος, ρύπανση - μόλυνση),
- αισθητικής (απορρίμματα, απόβλητα, επιγραφές),
- κοινωνικά (συμπεριφορά ανθρώπων, συνέπειες της υποβάθμισης του περιβάλλοντος στις ασθενείς οικονομικά τάξεις),
- υγείας,
- ανάπτυξης υποδομών – επιχειρηματικότητας.

Ερωτήματα:

- Ποιος είναι ο ρόλος των θεσμικών φορέων;
- Ποιοι είναι οι τρόποι προώθησης των τοπικών προϊόντων;
- Ποιοι είναι οι τρόποι προβολής του τόπου;

Στόχος του τεχνήματος είναι οι μαθητές να καταλάβουν ότι ευθύνη του πολίτη είναι να γνωρίζει «ποιοι» και «πώς» διαμορφώνουν τον τουρισμό ενός τόπου, όπου συνυπάρχουν άνθρωποι – φυσικά πρόσωπα και κοινωνικά συστήματα – Νομικά πρόσωπα.

4. Κριτική και αυτοκριτική προσέγγιση του ζητήματος – Οι άλλοι

Οι μαθητές στο τέχνημα αυτό απεικονίζουν τον εαυτό τους, τις ανάγκες και τις προσδοκίες τους, ασκούν κριτική, για το τι κάνουν οι ίδιοι για τον τουρισμό στον τόπο τους, μιλούν για το πώς βλέπουν τους άλλους ανθρώπους, τις άλλες κοινωνίες, τις άλλες Ηπείρους και συζητούν τις διαφορές που υπάρχουν στην ποιότητα ζωής των ανθρώπων. Προτείνουν και αποφασίζουν ατομικές και ομαδικές δράσεις, ως ενεργοί πολίτες, κριτικά σκεπτόμενοι.

Στόχοι του τεχνήματος είναι:

- να κρίνουμε τις αποφάσεις και τις ενέργειες των Νομικών προσώπων, ως προς το πώς διαχειρίζονται το ζήτημα του τουρισμού,
- να κάνουμε την αυτοκριτική μας για τις δικές μας επιλογές, αποφάσεις, παρεμβάσεις ή διεκδικήσεις,
- να διαπιστώσουμε αν έχουμε τουριστική συνείδηση εμείς και οι άλλοι,
- να ερευνήσουμε τι γίνεται στις άλλες πόλεις του τόπου μας, στις άλλες χώρες, στις άλλες ηπείρους,
- να παρουσιάσουμε σε άλλους την πορεία του προγράμματος και
- σχεδιάσουμε Δράσεις.

Ενδεικτικές δράσεις

1. Δημιουργούμε τον ηθικό κώδικα επισκέπτη – τουρίστα και το μοιράζουμε στους πολίτες της πόλης μας

Ηθικός Κώδικας Επισκέπτη-Τουρίστα

Στον τομέα του περιβάλλοντος

- *ταξίδεψε σε μικρές ομάδες, χαμηλών αρνητικών επιπτώσεων,*
- *ζανασκέψου, μείωσε, επαναχρησιμοποίησε, ανακύκλωσε,*
- *άφησε το αυτοκίνητο, περπάτα, χρησιμοποίησε ποδήλατο και τα Μέσα Μαζικής Μεταφοράς,*
- *περιορίσε τις ενεργειακές σου απαιτήσεις καθώς και την κατανάλωση νερού,*
- *ακολούθησε τον νομοθετικό κώδικα της περιοχής,*
- *μην αγοράζεις προϊόντα προερχόμενα από τοπικά φυτά και ζώα.,*
- *πάρε μέρος σε προγράμματα που αφορούν την προστασία του τοπικού κοινωνικού και φυσικού περιβάλλοντος.*

Στον κοινωνικό-οικονομικό τομέα

- υποστήριξε την τοπική κοινωνία χρησιμοποιώντας εστιατόρια και ξενοδοχεία που ανήκουν σ' αυτή, αγόραζε τοπικά προϊόντα που παράγονται με χρήση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας,
- ανέπτυξε επαφή με τους κατοίκους της περιοχής με έναν πολιτιστικά κατάλληλο τρόπο,
- πάρε άδεια, προτού φωτογραφίσεις ανθρώπους, σπίτια και μέρη τοπικής σημασίας.

Στον πολιτιστικό τομέα

- ταξίδεψε με ανοικτό μυαλό, καλλιέργησε τη συνήθεια να ακούς και να παρατηρείς,
- ανακάλυψε τον «πλούτο» που αποκτάς από τις εμπειρίες ενός άλλου τρόπου ζωής.
- αναστοχάσου τις καθημερινές σου εμπειρίες,
- μάθε τη Γεωγραφία, την Ιστορία, τον πολιτισμό, τα πιστεύω, μερικούς τοπικούς ιδιοματισμούς, μάθε πώς να είσαι καλός φιλοξενούμενος.

2. Κατασκευάζουμε πινακίδες ενημέρωσης και τις τοποθετούμε σε περιοχές της πόλης μας που έχουν τουριστικό ενδιαφέρον. Οι πινακίδες πρέπει να ενημερώνουν, να δίνουν πληροφορίες, να είναι ευκρινείς, να είναι γραμμένες στην ελληνική και την αγγλική γλώσσα.

3. Δημιουργούμε τον οικοτουριστικό χάρτη της περιοχής μας, αποτυπώνοντας τις ιδέες και προτάσεις μας.

4. Διαφημίζουμε τον τόπο μας, φτιάχνοντας μια αφίσα με τα φυσικά μνημεία της περιοχής μας.

Η παιδαγωγική μέθοδος της συστημικής προσέγγισης συμπληρώνεται και ενισχύεται και από άλλες μεθόδους και τεχνικές όπως μελέτη πεδίου, περιβαλλοντικό μονοπάτι, παιχνίδι ρόλων, προσομοίωση, επίλυση προβλήματος, δραματοποίηση.

ΣΥΖΗΤΗΣΗ

Η υλοποίηση οργανωμένων σχεδίων εργασίας με τη μέθοδο της συστημικής προσέγγισης καθώς και οι Δράσεις στο πλαίσιο των σχολικών προγραμμάτων Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης μπορούν να συμβάλλουν στην ανάπτυξη Αειφόρου Τουριστικής Συνείδησης, αφού προωθούν και υποστηρίζουν τη γνωριμία των μαθητών με τον τόπο τους, αλλά και με άλλους τόπους μέσω της κατανόησης της σχέσης ανθρώπου-περιβάλλοντος σε τοπικό, εθνικό και παγκόσμιο επίπεδο. Η ανάπτυξη της Αειφόρου Τουριστικής Συνείδησης αποτελεί αναπόσπαστο μέρος και χαρακτηριστικό του υπεύθυνου και ενεργού πολίτη, η διαμόρφωση του οποίου είναι ο κύριος σκοπός της Εκπαίδευσης για το περιβάλλον και την Αειφορία.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Διακήρυξη Θεσσαλονίκης, (1997). *Διεθνής Διάσκεψη, Περιβάλλον και Κοινωνία: Εκπαίδευση και εναισθητοποίηση των πολιτών για την Αειφορία*, Organization for the cultural capital of Europe.

Ματσαγγούρας, Η. (2003),. Η Διαθεματικότητα στη σχολική γνώση, Αθήνα: Μ. Γρηγόρης

Παπαζήση, Χ. και Παπαζήση, Ε. (2007). Εκπαίδευση για την Αειφόρο Ανάπτυξη και Αειφόρος Τουρισμός. 3^ο Συνέδριο ΠΕΕΚΠΕ, Αθήνα.

Συμβούλιο της Ε.Ε. (2006). Επανεξέταση Στρατηγικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την Αειφόρο Ανάπτυξη-Ανανεωμένη Στρατηγική. Παράρτημα 10917/06.

- Σχίζα, Κ. (2004). Η Συστημική Προσέγγιση στα Προγράμματα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, Διδακτορική Διατριβή, Φιλοσοφική Σχολή Πανεπιστημίου Αθηνών, Τμήμα Φιλοσοφίας, Παιδαγωγικής, Ψυχολογίας.
- Σχίζα, Κ. και Φλογαΐτη, Ευ.(2005.). Τα Χαρτόνια Εργασίας: ένα παιδαγωγικό εργαλείο στην υπηρεσία της ομαδοκεντρικής μάθησης, 1^ο Συνέδριο Σχολικών Προγραμμάτων Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, Πανεπιστήμιο Αιγαίου.
- Σχίζα, Κ. (2006). Η Συστημική Σκέψη στην Περιβαλλοντική Εκπαίδευση: ένα ζητούμενο, δυο επιλογές, 2^ο Συνέδριο Σχολικών Προγραμμάτων Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, Πανεπιστήμιο Αιγαίου.
- Σχίζα, Κ. (2008). Η Συστημική του Παρατηρητή σε τέσσερις φάσεις, ΚΠΕ Λαυρίου. *Το Κεφάλαιο 36 της Ημερήσιας Διάταξης 21 (Agenda 21)*, Βασικά κείμενα για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση (1997). τχ. 4, ΠΕΕΚΠΕ και Ελληνική Εταιρία για την Προστασία του Περιβάλλοντος και της Πολιτιστικής Κληρονομιάς.
- ΥΠ.Ε.Π.Θ. (2006). Το πλαίσιο αναφοράς της Εκπαίδευσης για την Αειφορία και οι Σχολικές Δραστηριότητες Περιβαλλοντικής Αγωγής και Αγωγής Υγείας-Θεματικό Έτος. ΣΕΠΕΔ, Αθήνα.
- Φλογαΐτη, Ευ.(2006) Εκπαίδευση για το Περιβάλλον και την Αειφορία, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Χατζημιχαήλ Μ., Δημοπούλου Μ., Δήμου Α., Ζόμπολας Α., Καινούργιου Σ., Μπαμπίλα Ε., Φλώρου Δ. (2005). Η θεματολογία και τα κριτήρια επιλογής των ΣΠΠΕ, στο 1^ο Συνέδριο «Σχολικών Προγραμμάτων Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης» του Πανεπιστημίου Αιγαίου, Λουτράκι.
- Hicks, D. and Holden, C. (Edts, 1995). Visions of the future: Why We Need to Teach for Tomorrow. Stock-on-Trend: Trenthams Books.
- Office of Sustainability (2006). Education and Sustainability in South Australia.
- Tilbury, D. and Cooke, K. (2005). A national Review of Environmental Education and its Contribution to Sustainability in Australia: Frameworks for Sustainability. Australian Reserch Institute in Education for Sustainability. Camberra, 2005.
- UNSD (2002): United Nations Division for Sustainable Development (2002), Sustainable Development Topics/Sustainable Tourism.
- UNECE (2005). «Strategy for Education for Sustainable Development» adopted at the High-level meeting of Ministers of Environment and Education of UNECE Member States in Vilnius (Lithuania).
- UNESCO (1997) Educating for a Sustainable Future: A Transdisciplinary Vision for Concerted Action, Paris: UNESCO.